

ENVER GÖKÇE, TÜRKİYE SOLUNUN VE EDEBİYATININ TİPİK TEMSİLCİSİYDİ

Oryantalizme başkaldırı

“Neden mi Enver Gökçe? Bizim düşünüyordüğümüz, özlemini çektiğimiz, uğruna yaşamımızı ortaya koyduğumuz her şey gözümüzün önünde, Enver Gökçe'nin tavrında, insan ilişkilerinde capcanlı duruyordu. Demek ki bizimkisi boş bir hayal, olmaz bir talep değildi.”

ORHAN SADIK

Arştırmacı-yazar Celil Denktas, yaşadığı ve çalışmalarını sürdürdüğü Hamburg'da uzun yılların ürünü son çalışmasını kitap haline getirmeyi başardı ve okur karşısına çıktı: “Berceste Mısır Yazan Komünist – Enver Gökçe”. Gerek Türkiye solunun gerekse çağdaş şiirimizin trajik kahramanlarından biri olan Enver Gökçe'nin yaşamı ve yapıtlarını içeren bu kitapta, 30 yıl önce karanlık 12 Eylül günlerinde aramızdan ayrılan şairle ilgili gün yüzüne çıkmamış çok sayıda bilgi, belge, tanıklık ve fotoğrafa da yer verildi. Uzun bir süredir kendi kurduğu “www.envergokce.org” adlı sitesiy de yöneten yazar Celil Denktas, yeni kitabından hareketle Enver Gökçe ve zamanı üzerine sorularımızı yanıtladı.

Bir “konu” olarak Enver Gökçe sizin için neden böylesine önemli?

Öncelikle, Enver Gökçe benim bizzat yaşadığım bir örnek. Bu örnek benim için önemli olan pek çok şeyi içerisinde barındırıyor. Enver Gökçe'nin benim ve kuşağımın yaşamımıza girmiş olduğu zaman dilimi de belirleyici elbette. Bizler, 70'lerin gençliği iynin, doğrunun, güzelin arayışı içerisindeyken Enver Gökçe'yi tanıdık. Bunların arayışı içerisinde olmayan zaten Enver Gökçe'yle kapı komşusu olsa onu bizler kadar tanıyamazdı. Öncelikle şiirlerinde kendi haklılığını görüyorduk. Bize güven, güç veriyordu. Nitekim onun dizeleri bir daha hiç çıkmamacasına yaşamlarımıza girdi. Daha sonra da, yani onu bizzat tanıdıktan sonra, başka bir dünyanın insanıyla karşı karşıya olduğumuzu gördük. Yani o özlemi çekilen dünya, kolektif dünya, kolektif yaşam...

Bizimle 1977 yılında konuşurken, Dev-San-Der adına yaptığımız röportaj sırasında -Sadık Gürbüz'ün bestelediği- “Oy Beni” şiirindeki o meşhur dizeyi değiştirdi. Web sitesindeki ses kaydında var, “şu dizeyi değiştirelim mi?” diye soruyor. Ve “Oy Beni” şiirindeki, “Kardeşçe hayat!”, hani o özlemini çektiğimiz, kurulabilmesi uğruna kendi yaşamlarımızı ortaya koyduğumuz yaşam tarzı, o dize, o andan itibaren artık, “Kolektif hayat!”tır. Bu dize, “Dost Dost İle Kavga”nın ilk baskılarında, “Kardeşçe hayat!” olarak geçer. Hatta Sadık Gürbüz'ün bestesinde de böyledir. “Kolektif hayat!”ı belki de şiirin yazıldığı 1947 yılında açıkça yayımlayamadı. Ama 1977'de artık, “As-

lında bu, böyledir!” diyor. Ve şiirin sonraki basımını düzelttiriyor. Daha sonra Enver Gökçe'nin yaşamını oradan buradan destekleyerek, onu tanıması olanlar konuştukça, “geleceğin kolektif yaşamında bugünden yaşamaya başlamış” bir insanı görebiliyoruz. Pablo Neruda'nın ilk kez Türkçede yayımlanmış hikayesiyle, kendi yaşam ve eylem sorumluluğunu kimselere bölmeye, fatura etmeye kalkışmayıp gidip sessizce köyüne çekilmesiyle... Kitapta daha birçok örnek var. Şiir antolojilerine hiç kimsenin okumadığı, adını bile duymadığı pek çok isim girerken, Enver Gökçe'nin girişi ta 1969'dadır. Yazarlar Sendikası'na üye kabul edilmişse, 1976! O da, onu Bulgaristan'a tedavi için davet etmek isteyen, Bulgaristan Yazarlar Birliği'nin daveti geçerli olabilsin diye. Bulgaristan'a gitti, yurdundan, evinden uzak kalmaya dayanamadı. Tedavisi henüz bitmeden çıkıp geldi. Daha sonra da, tekrar ağırlaştığında Ankara'da Numune Hastanesi'ne yattı bu kez. Yine ilgisizlik, yine umursamazlık. Bizler işte o zaman isyan etmiştik. O sıralar yayınında çalışmakta olduğumuz “Halkevi” gazetesinin Temmuz 1979 sayısının arka sayfasını Enver Gökçe'ye ayırdık ve buradaki bir yazının başlığını da, “Enver Gökçe Yaşıyor” olarak attık.

AYDINLANMA SÜRECİ

Neden mi Enver Gökçe? Bizim düşünüyordüğümüz, özlemini çektiğimiz, uğruna yaşamımızı ortaya koyduğumuz her şey gözümüzün önünde, Enver Gökçe'nin tavrında, insan ilişkilerinde capcanlı duruyordu. Demek ki bizimkisi boş bir hayal, olmaz bir talep değildi. O günlerden bugüne bu düşüncenin, bu umudun bende canlı kalmasında Enver Gökçe'nin katkısı büyüktür.

İlk kez bu kadar kapsamlı bir Enver Gökçe kitabı yayımlanıyor. Birçok bilgi, belge, tanıklık bu kitapla gün yüzüne çıkıyor. Bir tür “sözlü tarih” çalışması da yapmış olduğunuz yıllar içinde... Bütün bunların ışığında “Enver Gökçe ve zamanının” daha yeni bir görüntü veya resim verdiğini söyleyebilir mi?

Tamamen öyle. Enver Gökçe ve zamanı bize bugün daha yeni bir resim vermekte. Çünkü Enver Gökçe'yi, Enver Gökçeleri ortaya çıkartan tümüyle onların içerisinde büyüdükleri tarihsel süreç. Kitaptaki söyleşi metinleri zaten bunu yansıtıyor. Bu, az çok aynı kuşak insanı-

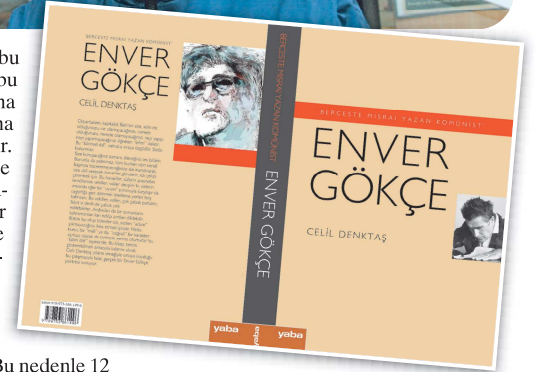
Celil Denktas

nın sesidir. Bu sesi, bu gücü onlara veren bu toprakların insanlarına büyük bir aydınlanma getiren bir süreçtir. Nasıl Enver Gökçe büyük bir aydınlanmanın, insanlık adına bir ilerlemenin içerisinde doğup yetiştiyse, bugünkü kuşaklar da tam tersine, büyük bir geriye dönüşün, bir batıklığın içerisinde doğdular, büyüdüler. Bu nedenle 12 Eylül öncesinin öyküsü onlara tüm ideolojik, ekonomik ve işçi sınıfı mücadeleleri süreçleriyle verilmeli, anlatılmalı. “Hafıza kaybı” ve “akıl tutulması” tuzaklarının bozulması gerekiyor. Ben bu görevin hâlâ bizim kuşağın sırtında olduğunu düşünüyorum. Enver Gökçe ve zamanının bugün vermekte olduğu resimden de bunu okuyorum.

TÜRKİYE AVRUPA'DAN NASIL GÖRÜNÜYOR!

Kitabımızı ve Gökçe'nin yaşamını “oryantalizme bir karşı çıkış” olarak tanımlıyorsunuz? Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ve modern Türk edebiyatını da, en azından ana hatları itibarıyla, böyle görmek gerekmez mi?

Aslında yalnızca Türkiye Cumhuriyeti ve Türk edebiyatı değil, tüm mazlum, sömürülen ülke halklarının mücadeleleri, kendi özgün kültürlerini ayağa kaldırma, emperyalizmle hesaplaşmaları oryantallizmi geriletten darbelerdir. Türk edebiyatının çok köklü bir geçmişe uzanan kaynakları, geliştiği topraklarda edindiği folklorik zenginlik gerçekten eşsizdir. Biraz dışardan bakılırsa oryantallizmin bu birikim karşısında pek bir şansı yokmuş gibi görünebilir. Zaten belki de oryantallizmin bu topraklarda bugün almış olduğu mesafe biraz da bu aldanmayla ilgili. Folklorik zenginlik sizi rehavete, umursamazlığa, giderek “aymazlığa” da sürükleyebilir demek ki. Siz kenara çekildikçe karşısındaki iştahı daha fazla kabarıyor. Bizler geniş hoşgörü, efendilik, alçakgönüllülük, konukseverlik vs erdemlerine biraz fazlaca sığıyoruz.

Kendi içimizde belki öylesi gerek. Fakat emperyalizm bunları birer “yumuşak karın” olarak, sızma noktası olarak görüyor. Öyleyse kendimizi toparlayıp içimize işlemeye başlayan bu zehire karşı panzehirleri birer birer ortaya koymamız gerekiyor.

Size kendimden çarpıcı bir örnek vereyim. Türkiye'ye her gidişimde karşılaştığım ilk sorulardan biri mutlaka: “Ee söyle bakalım, Türkiye Avrupa'dan nasıl görünüyor?” oluyor. Son zamanlarda artık dayanamayıp bu soruya: “Kolay lokma!” diye cevap vermeye başladım. Belki soruyu soran biraz silkinir, “Yahu ben ne diyorum?” diye kendi kendine sorar umuduyla... Bence işte bu, zehirleme belirtisidir. Siz, ne olduğunuzun ayırında değilsiniz. Ne olduğunuzun size Batı söyleyecek! Tabii güzel şeyler söyleyecek. Sizi sevindirecek, gevsetecek. Sevinirsiniz elbet. Ama herhalde Türkiye'nin-mesela-Kongo'dan nasıl görüldüğü pek kimsenin umrunda olmaz. Ne olduğumuzu, ne olmamız gerektiğini bize illa Batı söyleyecek. Bu, tabii biraz da, AB üyeliğiyle demokrasinin geleceği sansına ekleniyor. Enver Gökçe'de ve Enver Gökçeleri ortaya çıkartan tarihsel koşullarda, bunlara karşı çıkışı, kendini bulmayı ve tanımlamayı görebiliyoruz. Bu kendini buluş, tabii ki yukarıda değindiğim zeminin sürdürülebilir olması sayesinde gerçekleşiyor. Dolayısıyla zemini kaybetmemek öncelikli görev. Türkiye Cumhuriyeti işte bu zeminde. İçerisinde barındırdığı halklar ve kültürleriyle birlikte. Zaten Türk edebiyatı da bunun bir bileşenidir.